

How to write an educational scholarship?

Masoumeh MohammadHosseinzadeh ¹, Javad Sarabadani ², fatemeh Pouresmail ³

¹. PhD of Curriculum Planning, Ferdowsi University, Mashhad, Iran.

²Associate Professor, Director of the Center for the Study and Development of Medical Education, Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

³Master of Education, Vice Chancellor for Education, Expert of the Center for Studies and Development of Medical Education. University of Medical Sciences, Mashhad, Iran

ARTICLE INFO

Article type

Original article

Article history

Received: 21 June 2020

Accepted: 16 July 2020

Keywords

Educational scholarship

Quality of education

Educational process

Higher education

10.22038/HMED.2020.49459.1034

ABSTRACT

Introduction: Improving the quality of education is always one of the concerns of universities. It seems that by taking advantage of the visible and hidden capacities that exist in educational scholarship, a step can be taken in this direction. So far, scholarly activities and their necessity have not been given enough attention and perhaps.

Materials & Methods: Studies show that neglect or dislike of this matter (educational scholarship), more than anything in the lack of complete familiarity of professors and managers in higher education with the capacities and advantages of this approach, so in this study we try It was explained how to formulate an educational research process and through this, a small step can be taken to meet this need.

Results: This study is presented in the form of concept, importance, goals, how to design, implement and develop the educational research process, challenges and obstacles in this regard and its management strategies. Developing a scholarly process requires at least a few steps of needs assessment, design and implementation of intervention, evaluation, dissemination and dissemination of the educational process.

Conclusion: Despite the importance of educational scholarship, it seems that this has not found its true place among faculty members. One of the reasons and challenges in this field is the culture and the inability to implement and compile the relevant process by those involved, which can be done by getting to know them and helping them.

► Cite this paper as:

MohammadHosseinzadeh M, Sarabadani J, Pouresmail F. How to write an educational scholarship?. *Horizon of Medical Education Development*. 2021;12(1):92-108

*Corresponding author: Masoumeh Mohammadhoseinzadeh;
Mashhad University of Medical Sciences, Mashhad, Iran.

Fax: +98513 8461816

Email: hoseinzadehm3@mums.ac.ir

چگونه یک دانش پژوهی آموزشی بنویسیم؟

معصومه محمدحسین زاده^۱ ID*، جواد سرآبادانی^۲ ID، فاطمه پوراسماعیل^۳ ID

۱ دکتری برنامه ریزی درسی، دانشگاه فردوسی مشهد، مشهد، ایران

۲ دانشیار، گروه بیماریهای دهان و دندان، دانشکده دندانپزشکی، دانشگاه علوم پزشکی مشهد، مشهد، ایران..

۳ کارشناس ارشد، معاونت آموزشی، کارشناس مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی، مشهد، ایران

چکیده	مشخصات مقاله
<p>مقدمه: ارتقای کیفیت آموزش همواره یکی از دغدغه های دانشگاهها است. به نظر می رسد که با بهره گیری از ظرفیتهای پیدای و پنهانی که در دانش پژوهی آموزشی وجود دارد، می توان در این راستا گام برداشت. تا کنون فعالیتهای دانش پژوهی و ضرورت آن چندان که باید و شاید مورد توجه قرار نگرفته است.</p> <p>روش کار: این بررسی در قالب مفهوم، اهمیت، اهداف، نحوه طراحی، اجرا و تدوین فرایند دانش پژوهی آموزشی، چالشها و موانع موجود در این خصوص و راهکارهای مدیریت آن ارائه شده است. تدوین فرایند دانش پژوهی مستلزم حداقل چند گام نیازسنجی، طراحی و اجرای مداخله، ارزشیابی، اشاعه و انتشار فرایند آموزشی است..</p> <p>نتایج: بررسی ها نشان می دهد که غفلت یا بی مهری نسبت به این امر (دانش پژوهی آموزشی)، بیش از هر چیز در عدم آشنایی کامل اساتید و مدیران حوزه های آموزش عالی با ظرفیتهای و امتیازات این رویکرد است بنابراین در این مطالعه سعی شد که چگونگی تدوین یک فرایند دانش پژوهی آموزشی تشریح و از این طریق، گامی هر چند کوچک در جهت رفع این نیاز برداشته شود.</p> <p>نتیجه گیری: علی رغم اهمیت دانش پژوهی آموزشی، به نظر می رسد که این امر چندان در بین اعضای هیات علمی جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است. یکی از دلایل و چالشهای پیش رو در این زمینه فرهنگسازی و عدم توانایی اجرا و تدوین فرایند مربوطه توسط دست اندرکاران است که با آشنایی آنها و کمک به آنان می توان در این خصوص اقدام نمود.</p>	<p>نوع مقاله اصیل پژوهشی</p> <p>پیشینه پژوهش تاریخ دریافت: ۹۹/۰۴/۰۱ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۵/۲۶</p> <p>کلمات کلیدی دانش پژوهی آموزشی کیفیت آموزش فرایند آموزشی آموزش عالی</p> <p> 10.22038/HMED.2020.49459.1034</p>

▶ نحوه ارجاع به این مقاله

MohammadHosseinzadeh M, Sarabadani J, Pouresmail F. How to write an educational scholarship?. Horizon of Medical Education Development. 2021;12(1):92-108

ایمیل: Hosseinzadehm3@mums.ac.ir

تماس: ۰۵۱۳۸۰۴۶۱۶۱۶

*نویسنده مسئول: معصومه محمدحسین زاده

معاونت آموزشی، مرکز مطالعات و توسعه آموزش، دانشگاه علوم پزشکی مشهد

مقدمه

دنبال می کنند که از جمله مهمترین آنها سه کارکرد اصلی تولید (پژوهش)، انتقال (آموزشی) و کاربردی کردن علم است (۱). دانشگاهها به عنوان موسساتی تلقی می شوند که انتظار می رود تعادل مناسبی بین تدریس و پژوهش را به وجود آورند. این دو عملکرد نقش باروری و ارتقای کیفیت متقابل را برای یکدیگر دارند. با این وجود معمولاً این تعادل در معرض خطر است و دلیل مهم آن نیز سیستم پاداش دهی متفاوت است. جای تعجب نخواهد بود هنگامی که سیستم نظارتی نابرابری بر این دو جریان دارد توجه به یک سو معمولاً پژوهش بیشتر باشد. یعنی هر چند تأکید زیادی بر آموزش است اما عملاً سیستم پاداش دهی تأکید بیشتری روی پژوهش دارد و به همین خاطر رونق بیشتری در حوزه پژوهش مشاهده می شود. این در حالی است که نتایج برخی مطالعات حاکی از آن است که دانشگاهیان در دانشگاه های اروپایی همچنان بر فضیلت های ارتباط نزدیک بین تدریس و پژوهش تأکید می کنند (۳).

اعضای هیئت علمی مهمترین سرمایه هر دانشگاه و از ارکان اصلی آن بوده (۴) و به تبع رسالت های چندگانه دانشگاه، دارای نقش های گوناگونی می باشند، که از مهمترین آن ها می توان به آموزش، پژوهش، مدیریت، توسعه فردی و خدمات (در علوم پزشکی درمان) اشاره نمود و البته مهمترین این نقشها، نقش آموزشی است (۵) که شاید بتوان از آن به عنوان فلسفه وجودی حضور اعضای هیات علمی در دانشگاه یاد کرد.

به دلیل محیط و جایگاه علمی دانشگاه ها حداقل انتظار از آنها اقدام فکورانه، مبتنی بر علم و پیروی از اصول علمی در پیگیری فرایندهای کاری است. به نظر می رسد تدبیر و اندیشه ورزی به موقع و با برنامه دست اندکاران نظام دانشگاهی می تواند ضمن استحکام و پایداری خدمت محوری در موسسات آموزش عالی، همواره آن ها را در

آموزش و ارتقای کیفیت آن همواره یکی از رسالت های مهم موسسات آموزش عالی بوده است. دانشگاهها در این مسیر از اقدامات و ابزار مختلفی بهره جسته اند. یکی از این موارد دانش پژوهی آموزشی است. به نظر می رسد که با بهره گیری از قابلیت های آن می توان در ارتقای فرایند آموزش و توسعه دانش آموزشی کوشید. طی سالهای اخیر سیاستگذاران آموزشی به مقوله دانش پژوهی آموزشی در دانشگاه های ایران به ویژه در حوزه آموزش پزشکی توجه خاصی داشته اند. با این وجود به نظر می رسد تا کنون فعالیتهای دانش پژوهی و ضرورت آن چندان که درخور است، در عمل به ویژه در سطح اعضای هیات علمی مورد توجه قرار نگرفته است. شاید بتوان یکی از عوامل مهم در این باره را عدم آشنایی کامل اساتید و مدیران حوزه های آموزش عالی با ظرفیتهای و امتیازات این رویکرد دانست. لذا این امر ضرورت فرهنگسازی و آموزش در این خصوص را نشان می دهد. در این مطالعه سعی شده است که مفهوم، ضرورت و چگونگی اجرا و تدوین یک فرایند دانش پژوهی آموزشی و چالشهای فراروی آن و روشهای مدیریت آن تشریح شود.

دانش پژوهی آموزشی چیست؟

این مطالعه مروری با استفاده از ابزار فیش برداری در منابع علمی معتبر مرتبط انجام شد. آموزش عالی و دانشگاه امروزه نقش مهمی در پیشرفت جوامع و بالادست کشورهای در حال توسعه دارد و به همین دلیل از اهمیت و جایگاه مهمی برخوردار است (۱) و به آن عنایت ویژه ای شده است. در سالهای اخیر در کشور ما نیز، به آموزش دانشگاهی به ویژه آموزش در حرفه های مرتبط با سلامت در دانشگاه های علوم پزشکی کشور، توجه خاصی شده است (۲) دانشگاهها کارکردهای و رسالت های مختلفی را

خود را در یک تغییر گروهی یا فردی درگیر کند (۹). اقدام پژوهی کمک می کند که افراد ضمن شناخت مناسب از موقعیت های اجتماعی پیچیده، کیفیت تعاملات و عملکرد خود را در آن موقعیت ها بهبود دهند (۱۰). اقدام پژوهی یکی از روشهای ایجاد تغییر و ارتقای خدمات در جنبه های مختلف کاری از جمله آموزش است این فعالیت در همه مواردی که افراد با مشکل مواجه هستند و اقداماتی برای حل مشکلات لازم است یا در هر جایی که به نظر می رسد تغییر در برخی خصوصیات منجر به نتایج مطلوبتری می گردد، قابل استفاده است. پژوهش عملکردی یک مداخله و بررسی نتایج حاصل از مداخله در مقیاس کوچک و در شرایط دنیای واقعی است. البته اقدام پژوهی، فرایند همه یا هیچ به منظور ایجاد تغییر حکمفرما نیست بلکه، گذر از یک سری مراحل پی در پی است که در نهایت منجر به تغییر رفتار هدف می شود (۹، ۱۱). البته برای اقدام پژوهی هم زمان، هم منابع و هم تعهد لازم است (۹). به نظر می رسد این فرایند به ظاهر ساده نقش مهمی در ارتقای فعالیتها به ویژه فعالیتهای آموزشی دارد و فواید بسیاری بر آن مترتب است زیرا اجازه رصد، پایش و به تبع آن بازنگری مبتنی بر دانش و ارتقای فعالیت را به فرد مجری (استاد) می دهد. البته بسیاری از اساتید در حوزه آموزشی به صورت سنتی و مرسوم این فرایند چند مرحله ای را معمولاً از دیرباز به منظور ارتقای کیفیت فعالیتهای آموزشی خود انجام می دادند اما این تجارب ارزنده معمولاً به صورت خود جوش و قائم به شخص بوده است و گاهی بخشی از این تجربه ها به صورت سینه به سینه و شفاهی بین معلمان و اساتید رد و بدل می شده است.

اقدام پژوهی در حوزه های مختلفی مورد توجه و کاربرد قرار گرفته است و به نظر می رسد به شکلهای مختلفی ممکن است تجلی پیدا کند به عنوان مثال امروزه به دلایل

مسیر رشد، تعالی و کیفیت قرار دهد (۶). لذا آموزش به عنوان بخش اصلی و مهمی از فرایندهای کاری دانشگاهها می بایست مبتنی بر چارچوب علمی انجام گیرد. از اساتید نیز انتظار می رود انجام رسالتهای خود و به ویژه رسالتهای حوزه آموزش را مبتنی بر چارچوب و ساختار علمی تنظیم نمایند. مدیران و دست اندرکاران برخوردار از بینش پژوهشی یا روح علمی با تصمیم خود به مثابه یک فرضیه پیش بینی عاقلانه برخورد کرده و نتایج را به طور دقیق و نظام مند مورد ارزیابی و بررسی قرار می دهند. به عبارت دیگر تصمیمهای خود را در یک بستر علمی و پژوهشی (با استفاده از فرایند علمی) مورد نقد و ارزیابی قرار داده و به مستند ساختن آنها می پردازند. این همان چیزی است که مقصود از اقدام پژوهی یا برخورد پژوهشگرانه با مسائل و موقعیتهای علمی است (۷). اقدام پژوهی یکی از چارچوبهای علمی است که اقدام مبتنی بر فرایند علمی را به ذهن متبادر می کند. این ساختار به بیان ساده یک فرایند چند مرحله ای شامل طراحی، اجرا، ارزشیابی و بازنگری فعالیتها توسط خود مجریان آن است. اقدام پژوهی به هر فعالیتی که منجر به تبدیل وضع موجود به وضع مطلوبتر شود، اطلاق می شود. اقدام، محور اصلی در این نوع تحقیق است به این معنا که شخص یا اشخاص، اقدام خود را در حین کار و فعالیت مورد پژوهش قرار می دهند. هدف از این کار بهسازی امور و اثر بخش کردن آنها است (۸).

در برخی منابع ذکر شده که اقدام پژوهی همان ارزیابی عملکرد توسط خود فرد است برای اینکه بررسی کند که آیا عملکردش همان چیزی است که او دوست دارد باشد؟ و نیز تعیین ابعادی از عملکرد که نیاز به ارتقا دارد و پیدا کردن روشهایی برای ارتقای آن. به بیان دیگر هر فردی از طریق مطالعه و بررسی عملکردش، می تواند خود را در یک عملکرد فکورانه قرار دهد و به عنوان یک متفکر انتقادی

این فعالیت هدفمند (دارای اهداف مشخص)، روش مند (دارای متدولوژی مناسب)، مبتنی بر شواهد و دارای نتایج مشخص است و به صورت مناسبی به دیگران ارائه و در معرض نقد دیگران قرار گرفته و منتشر شده است (۱۴).

گامهای دانش پژوهی آموزشی

در این راستا به نظر می رسد گامهای زیر در انجام هر فرایند دانش پژوهی آموزشی، کمک کننده باشد:

۱- نیازسنجی: مجری یا مجریان ابتدا باید نسبت به محیطی آموزشی که در آن فعالیت می نمایند، شناخت کافی داشته باشند و بدانند که چه نیاز و چه مشکل یا مساله ای در محیط آموزشی وجود دارد؟ به بیان دیگر فرد باید بررسی نماید که چه مشکل یا مساله ای در زمینه فعالیتش وجود دارد که می خواهد به رفع آن بپردازد یا آنکه درصدد است چه فعالیت یا فرایندی را ارتقا دهد. در این خصوص می توان از الگوهای نیازسنجی موجود بهره برد. طراحی و اجرای پروژه های نیازسنجی در هر سطحی مستلزم پیروی از یک طرح و الگوی عملی مشخص است. بطوریکه انتخاب، طراحی و تدوین الگوی نیازسنجی می تواند باعث تسهیل و افزایش دقت و اعتبار فرآیند نیازسنجی شود. علاوه بر الگوها، تکنیک ها (فنون) نیز در فرآیند نیازسنجی مورد استفاده قرار می گیرند. این فنون به عنوان ابزارهای مناسبی برای نیازسنجی محسوب می شوند و می توانند اطلاعات بسیار مفیدی برای نیازسنجی فراهم آورند. علیرغم تنوع بسیار زیاد الگوها و تکنیک های نیازسنجی، هیچکدام بر دیگری ارجحیت ندارند و انتخاب و طراحی الگوها و مدلها، بستگی به پروژه های آموزشی خواهد داشت (۱۵).

الگوها و فنون نیازسنجی را می توان در چند دسته مورد بررسی قرار داد که عمده ترین آنها عبارتند از:

مختلف از جمله اهمیت تجربه نگاری در حوزه های فعالیتهای آموزشی و به اشتراک گذاری این تجارب، فرایندی به نام دانش پژوهی آموزشی به منصف ظهور رسیده و ترویج یافته است. پات هاجینگز (Pat Hutchings) دانش پژوهی آموزشی را انجام اقدام پژوهی (Action Research) همراه با تأمل (Reflective) به منظور ارتقاء و توسعه ی فرایند یاددهی - یادگیری می داند (۱۲). به عبارت ساده می توان گفت دانش پژوهی آموزشی عبارتست از فرایندی که در آن مجری یا مجریان یک فعالیت آموزشی تلاش می نمایند با هدف ارتقای کیفیت فرایندهای آموزشی و نتایج حاصل از آن، فعالیتهای آموزشی خود را به صورت نظام مند طراحی، اجرا و پایش نمایند و در جهت ارتقای آن گام بردارد و نتایج تجارب موفقیت آمیز خود را به صورتهای مختلف اشاعه دهند تا بتوانند ضمن به اشتراک گذاری تجربه آموزشی خود، از منظر سایر افراد به ویژه متخصصین آن حوزه جهت ارتقای آن کمک گیرند و این فرایند همواره ادامه می یابد. دانش پژوهی آموزشی به ارنست بویر (Ernest Boyer, ۱۹۹۰) منتسب می شود، به نظر او گاهی آموزش و پژوهش با هم در تعارض به نظر می رسند چرا که معمولا ساختار پاداش دهی در دانشگاهها به سوی پژوهش تمرکز دارد و سایر جنبه ها و کارکردها دانشگاه به خصوص آموزش، مورد غفلت قرار می گیرند. او تأکید می کند این روند نیازمند تجدید نظر است و توجه به دانش پژوهی آموزشی را در این خصوص پیشنهاد می دهد (۱۳). برخی از صاحب نظران حوزه آموزش پزشکی، در این خصوص بیان می دارند که دانش پژوهی آموزشی، به یک فعالیت (مداخله) آموزشی جدید (در سطح گروه، دانشکده، دانشگاه، ملی یا بین المللی) اطلاق می شود که به منظور ارتقاء کیفیت آموزش (توسط اعضای هیات علمی یا دانشجویان) انجام می گیرد.

قابل سنجشی را نیز برای اقدام (مداخله) خود تدوین نمایند و جهت تحقق اهداف تدوین شده، روش، برنامه و طرح مناسبی را طراحی نموده و زمینه لازم برای اجرای آن را فراهم آورند و اجرا نمایند.

۳- ارزشیابی: در گام بعدی مجریان باید سعی نمایند برنامه یا مداخله ای را که اجرا شده است از ابعاد و منظرهای مختلف (مجریان، مخاطبان، افراد ذینفع و...) مورد نقد و بررسی قرار دهند و نقاط ضعف و قوت آن را مشخص نمایند. در این مرحله یک روش مناسب نیز استفاده از پیشنهادات است.

۴- بازنگری و ارتقای فرایند: پس از گام سوم، مجریان تلاش می نمایند فرایند و فعالیت مربوطه را مورد بازنگری قرار دهند و سعی نقاط قوت آن را تقویت و نقاط ضعف آن را رفع نمایند و ضمناً از پیشنهادات دریافت شده نیز برای تکمیل آن کمک ببرند تا در نهایت زمینه لازم جهت ارتقای کمی و کیفی فرایند را فراهم آورند.

۵- ارائه و اشاعه تجربه مورد نظر به صورتهای مختلف. در نهایت مجریان با هدف توسعه دانش تجربی به ویژه در حوزه علم آموزش، اقدام به معرفی و ارائه تجربه خود به شیوه های مختلف از جمله ارائه سخنرانی در جلسات رسمی و غیررسمی، همایشها و تدوین مقالات، کتب، گزارشهای رسمی و غیررسمی و... می نمایند.

خاطر نشان می شود که همه گامهای مطرح شده مذکور، ضرورتاً به صورت خطی پیش نمی رود و ممکن است در بسیاری از مواقع بر حسب ماهیت فعالیت دانش پژوهی خاص، برخی گامهای مطرح شده همپوشانی زمانی با یکدیگر داشته باشند.

مراحل شش گانه و آیتمهای ارزیابی آن در تدوین فعالیت دانش پژوهانه بر اساس شاخصهای سامانه دانش پژوهی (۱۴) موارد زیر لحاظ می شود:

الف) الگوهای هدف محور: اساس این دسته از الگوها، بر فرایند تعیین فاصله بین وضعیت موجود و وضعیت مطلوب و سپس تعیین اولویتها برای عمل، مبتنی است.

ب) تکنیک های توافق محور: شالوده اساسی این دسته، فرآیند بررسی و جمع آوری نظرات افراد درباره نیازها و ایجاد توافق میان عقاید مختلف است.

ج) تکنیکهای مسأله محور: شالوده اساسی این دسته، فرآیند تعیین عملکردهای منفی یا شناسایی مشکلات موجود در عملکرد افراد و پیشنهادات اقدامات اصلاحی جهت رفع معایب می باشد (۱۶).

برای تدوین برنامه ها (فرایندهای جدید که عمدتاً به بررسی نظرات و نیز مسائل جاری و مهم می پردازند، فنون توافق محور و مسأله محور مناسب هستند، در حالیکه در برنامه های موجود، نیازسنجی باید عمدتاً هدف محور باشند تا میزان دستیابی به هدف های عقیم مانده را مشخص نمایند و بر اساس آن، برنامه مورد اصلاح و تعدیل قرار گیرد (۱۷).

۲- طراحی و اجرای برنامه (مداخله): پس از شناسایی نیاز و چالش موجود در محیط آموزشی، مجریان باید به مطالعه و تامل در خصوص مسأله بپردازند و برای رفع آن تلاش نمایند. به عبارت دیگر بر اساس نتایج گام قبلی، اقدامات مختلف جهت رفع نیاز شناسایی شده را بررسی و از میان آن اقدام (مداخله) مناسب و اثربخشی را طراحی و اجرا نمایند. به نظر می رسد در اینجا توجه به یکی از معیارهای مهم دانش پژوهی یعنی کسب آمادگی کافی و استفاده از بهترین شواهد (مبتنی بر مرور متون و منابع علمی) (۱۲) حائز اهمیت باشد، این موضوع به مجری یا مجریان کمک می کند تا بتوانند مداخلات مختلف را بررسی و بهترین را با توجه به مقتضیات و شرایط موجود خود انتخاب نمایند. در این مرحله مناسب است که مجری یا مجریان، اهداف مناسب و

به صورتی که بتوان آن را از طریق یک فرایند دانش پژوهی آموزشی مورد بررسی قرار داد و راه حل (هایی) نیز برای حل آن طراحی و اجرا نمود. نوشتن بیان مساله باید به مجریان کمک کند تا هدف فرایند آموزشی که قصد انجام آن را دارند مشخص سازند. در نگارش بیان مساله احتیاجی نیست که آن را طولانی بنویسند؛ بلکه اگر بتوانند در کمتر از چند سطر مساله مورد بررسی خود را مطرح نمایند بسیار ایده آل است. توصیه می شود از شواهد و تجربیات داخلی و خارجی بهره ببرند. در این بخش خاطر نشان می شود که مرور مطالعات به روز و منابع علمی بر اساس اهداف (فرایند) و پیشینه تجربیات انجام شده، می تواند به مجریان کمک شایانی نماید و حاوی اطلاعات لازم و مستند برای نشان دادن این که سودمندی موضوع طرح قبلاً اثبات شده است، باشد (۱۸). همچنین باید در مرور متون، منابع و رفرنسها مناسب نوشته شده و در ارتباط با موضوع طرح باشند.

۳-اهداف: یکی از اساسی ترین قسمتهای هر فرایند آموزشی، اهداف آن است. اهداف خلاصه آن چیزی است که با اجرای یک فرایند آموزشی مجری یا مجریان تلاش می کنند به آن برسند. اهداف بایستی رابطه نزدیکی با بیان مسئله داشته باشند. تنظیم آنها در طرح پیشنهادی در قالب اهداف کلی (اصلی) و اهداف اختصاصی (ویژه - جزئی) صورت می گیرد.

هدف کلی: آنچه را که فرایند آموزشی دانش پژوهی به طور کلی به آن دست خواهد یافت، هدف کلی فرایند می نامند.

اهداف اختصاصی: اهداف اختصاصی اجزای مختلف هدف کلی هستند که تحقق آنها جهت رسیدن به هدف کلی ضروری است. با تعیین اهداف اختصاصی چهارچوب فرایند آموزشی مشخص شده و از انجام اقدامات غیرضروری

۱-عنوان طرح دانش پژوهی آموزشی: بهتر است عنوانی برای فعالیت دانش پژوهی انتخاب شود که مناسب، موجز و رسا باشد تا بتواند به درستی فعالیت دانش پژوهی را در کوتاه ترین زمان ممکن و به بهترین وجه معرفی نماید. در این خصوص استفاده از عبارات جذاب و جالبی که توجه را برای نیاز به انجام یک فرایند اجرایی یا ضرورت آن برمی انگیزد، نیز توصیه می شود. به عنوان مثال استفاده از عباراتی مانند "... حلقه مفقوده آموزش...."، "... شاه کلید آموزش....." یا "... رویکردی مغفول در...."

۲-بیان مساله: در این بخش به معرفی خلاصه ای از اهمیت و ضرورت انجام یک فعالیت آموزشی پرداخته می شود و سعی بر این است شواهد و اقداماتی را که منجر به تصمیم صاحبان فرایند برای انجام این فعالیت شده، بیان شود. بهتر است در این بخش به نیازسنجی هایی که انجام شده نیز توجه شود و خلاءهایی را که مشخص شده بازگو شود. در این بخش باید ضرورت اجرا، بخوبی تبیین و قانع کننده باشد به گونه ای که حاوی توضیحات منطقی و مستدل در مورد علت اجرای طرح (ضرورت انجام طرح) باشد.

باید توجه نمود که اولین و یکی از مهمترین مراحل تدوین یک فعالیت دانش پژوهی، نگارش بیان مساله است. در بیان مساله صاحب یا صاحبان فرایند، چالش، مشکل یا مساله ای را که می خواهند حل کنند، مطرح می نمایند. مساله ممکن است شامل یک دغدغه در یک حوزه خاص، شکاف موجود در اجرا، یا پدیده غیرطبیعی باشد که نیاز است تا در خصوص آن پدیده بررسی، تامل و اقدام مقتضی صورت گیرد. بیان مساله معمولاً به این منظور ارایه می شود که یک مشکل یا چالش را برجسته سازد و ضرورت انجام یک فرایند نوآورانه آموزشی را تبیین کند. یادآوری می شود که هدف نهایی بیان مساله تبدیل یک مساله کلی و مبهم آموزشی به یک مساله تعریف شده، دقیق و مشخص است؛

روش‌شناسی وجود دارد و یافته‌های آن را تحت تاثیر قرار می‌دهد. با این حال، پژوهشگران ممکن است مایل نباشند محدودیت‌های مطالعه را مورد بحث قرار دهند زیرا احساس می‌کنند بیان محدودیت‌ها ممکن است ارزش کار پژوهشی را از دید خواننده و داور بکاهد. هرچند اشاره کردن به محدودیت‌ها ممکن است قدرت شواهد به دست آمده از پژوهش را تحت تاثیر قرار دهد، (و شاید حتی دقیقاً به همین دلیل) باید در گزارش پژوهشی خودمان به تمام محدودیت‌های مطالعه اذعان کنیم تا اولاً به خواننده‌ها (ویراستاران، سایر پژوهشگران، یا عموم مردم) نشان دهیم از این محدودیت‌ها آگاهییم و ثانیاً توضیح دهیم این محدودیت‌ها چه تاثیری بر نتیجه‌گیری‌های نهایی پژوهش ما داشته‌اند. به همین دلیل در فعالیتهای آموزشی مبتنی بر پژوهش از جمله دانش پژوهی آموزشی نیز این محدودیتها وجود دارد و باید به درستی به آن اشاره نمود. دلایل زیادی برای بروز محدودیت‌های پژوهش وجود دارد. به طور کلی این محدودیت‌ها را می‌توان در دو دسته تقسیم‌بندی نمود: محدودیت‌هایی که نتیجه روش‌شناسی (روش اجرای فرایند آموزشی، روش‌ها، ابزارها، تکنیک‌های استفاده شده برای جمع‌آوری داده‌ها، منابع اطلاعاتی استفاده شده و...) بوده و محدودیت‌هایی که ماحصل مشکلات مرتبط با مجریان (چه نتیجه خطای مستقیم فردی باشد یا خیر) هستند. در تدوین فرایند دانش پژوهی باید به این محدودیتها توجه گردد و راهکارهایی برای کاهش آنها در اقدامات پژوهشی آتی ارائه شود.

۷- توصیف شیوه ارزشیابی: به دلیل اهمیت مساله ارزشیابی فرایندهای آموزشی در فرم تدوین فرایند دانش پژوهی آموزشی بخش مجزایی برای بیان شیوه ارزشیابی لحاظ شده است. توصیه می‌شود در این بخش به دقت الگوی ارزشیابی (به عنوان مثال الگوی ارزشیابی سیپ، هدفمدار، هدف

جلوگیری می‌شود. هدف اختصاصی، مجری / مجریان را در مشخص کردن اقدامات لازم و نحوه انجام آن هدایت می‌کند.

توجه به نکات زیر در بیان اهداف ضروری است:

- با توالی منطقی، جنبه‌های گوناگون مسئله را پوشش دهد.
- اهداف مشخص و واضح باشند.
- با توجه به شرایط و امکانات، واقع بینانه باشد.
- به صورت قابل اندازه‌گیری با افعال عملی که برای سنجش از توانایی کافی برخوردار باشند، بیان گردد.
- اهداف اصلی و اختصاصی باید طوری بیان شوند که با روش اجرا قابل دستیابی باشند (۱۸).

۴- توصیف مداخله: در این بخش مجموعه اقداماتی که در قالب یک طرح کلی برای حل مساله یا چالش آموزشی مورد نظر، مجری یا مجریان طراحی و اجرا نموده‌اند، تشریح می‌شود.

۵- روش اجرا: در این بخش تلاش می‌شود که اقدامات مختلفی را که در قالب طرح کلی برای حل مساله آموزشی انجام شده، با جزئیات کافی تشریح شود. اجزای این بخش می‌تواند به صورت بررسی نیاز (مبتنی بر فرایند نیازسنجی)، فعالیتهای انجام گرفته (به تفکیک و به صورت گام به گام برای رفع نیاز)، بررسی نتایج اثربخش حاصل از آن (مبتنی بر اهداف فرایند و ارزیابی آن)، نحوه معرفی و ارائه اثربخش فعالیت مذکور (به دیگران) و بررسی نقادانه آن توسط دیگران و نتایج حاصل از آن و نیز نحوه بازنگری و اصلاح فرایند (براساس نتایج نقد) و در نهایت شیوه انتشار نتایج ذکر شود.

۶- محدودیت‌های اجرایی و شیوه‌های کنترل آنها: تمام فعالیتهای پژوهش از جمله دانش پژوهی آموزشی دارای محدودیتهایی هستند. محدودیت‌های پژوهش به علت موانعی به وجود می‌آیند که در طراحی پژوهش و

- فرم های ارزیابی فرایند دانش پژوهی و شاخص های آن مطالعه و در هنگام نوشتن گزارش به آن توجه گردد.

- با افراد با تجربه ای که در این زمینه فعالیت نموده اند، مشورت و سعی شود فعالیت دانش پژوهی که تدوین شده، توسط ایشان مطالعه و بازخورد ارائه دهند.

- مطالعه و نقد فرایندهای برتر آموزشی دیگران که معمولاً در برنامه هایی از جمله جشنواره آموزشی شهید مطهری ارائه می شود به افراد کمک می کند تا توانایی طراحی، اجرا و تدوین فرایندهای دانش پژوهی خود را ارتقا دهند.

توانمندیها و مهارتهای دانش پژوهی که مجری فرایند باید برای انجام دانش پژوهی آموزشی داشته باشد، به شرح زیر است:

۱. بتواند با استفاده از طراحی برنامه، نیازسنجی متناسب، مشکلات و حلاء عملکردی موجود در سیستم آموزشی را تشخیص دهد.

۲. بتواند سوال پروژه دانش پژوهی آموزشی را به طور مناسب طراحی کند.

۳. بتواند اهداف دانش پژوهی آموزشی را به طور شفاف تعیین کند.

۴. بتواند شواهد موجود در حوزه تخصصی خود را جستجو و بازبایی کند و آنها را مورد ارزیابی نقادانه قرار دهد.

۵. بتواند با شناخت انواع مطالعات، برای تأمین هدف مورد نظر طرح مناسب را انتخاب کند.

۶. بتواند روشمندی صحیحی را برای یک پروژه دانش پژوهی آموزشی تدوین کند.

۷. بتواند پروژه دانش پژوهی آموزشی را (از نظر اجرایی، زمانی، مالی و...) اجرا و مدیریت نماید.

۸. بتواند یافته های پروژه دانش پژوهی را تحلیل و تفسیر کند.

آزاد، الگوی مبتنی بر مصرف کننده یا مشارکت کننده (...)، روش (مثلاً روش گردآوری داده ها از جمله مصاحبه، پرسشنامه، مستندات و...)، منابع (فراگیران، همکاران، مجریان و سایر افراد ذینفع و...) و نتایج حاصل از اجرای فعالیت آموزشی ذکر شود. نحوه ارزشیابی طرح باید متناسب با اهداف و روش کار مورد نظر و با جزئیات بیان گردد و نشان دهد که آیا فرایند اثربخشی مناسب داشته و در تحقق اهداف آموزشی خود موفق بوده است یا خیر (۱۸).

۸- ملاحظات اخلاقی: به مجموعه قواعد و دستورالعمل هایی اطلاق می شود که به منظور جلوگیری از امکان بروز آسیب به دیگران یا تضییع حقوق آنان باید مورد توجه قرار گیرد. ملاحظات اخلاقی از تعیین و انتخاب مساله آغاز و تا نوشتن گزارش فرایند آموزشی ادامه می یابد. به نظر می رسد مانند سایر فعالیتهای پژوهشی، در اجرای فرایندهای دانش پژوهی آموزشی نیز در مواردی مانند ۱- حقوق مولفین، ۲- رضایت آگاهانه از افرادی که تحت تاثیر فرایند قرار می گیرند، ۳- رازداری به ویژه در زمانی که فرایند توسط دیگران مورد نقد قرار می گیرد، ۴- طراحی مطالعه مبتنی بر اصول علمی، ۵- استفاده از تحقیقات و تجربیات دیگران با ذکر دقیق منابع و انتشار نتایج فعالیت، مراعات اصول اخلاقی بعمل آید. مواردی که باید رعایت شوند لازم است تا در زمان تدوین گزارش نهایی دانش پژوهی آموزشی به صورت مشخص و به درستی مورد بحث قرار گیرند.

علاوه بر مطالب مذکور در هنگام نگارش گزارش فرایند دانش پژوهی آموزشی، موارد زیر توصیه می شود:

- در هنگام تدوین گزارش فرایند دانش پژوهی، بخشهای مهم فرایند مثل نیازسنجی، مداخله، ارزشیابی، انتشار و ... به صورت هایلایت و برجسته نشان داده شود.

- تا حد امکان سعی شود اشکالات املایی و نگارشی به حداقل برسد.

چندین دسته عوامل تقسیم نمود از جمله: ۱- موانع فردی: عدم انگیزه اجرایی یا نگرش منفی مجریان (اعضای هیات علمی، دانشجویان و دست اندرکاران آموزشی) نسبت به قابل اجرا بودن فرایندهای دانش پژوهی، مقاومت مجری در برابر اجرای برنامه های جدید، فقدان اراده و عدم التزام عملی مجریان به آن، بی اعتقادی مجریان، عدم احساس تعهد مجریان، دانش محدود افراد (ناکافی بودن دانش و مهارت، فقدان تجربه لازم مجریان، به روز نبودن دانش و مهارت مجریان)، ۲- موانع درون سازمانی: کمبود منابع مالی، مشخص نبودن وظایف واحدهای اجرایی در خصوص دانش پژوهی آموزشی، فرهنگ سازمانی نامناسب، فقدان روحیه جهادی در بین مجریان، عدم توجه به کار و اجرا به عنوان ارزش، مشکلات ساختاری آموزش عالی (تغییر قانون اهداف و وظایف وزارتخانه، مشخص نبودن شرح وظایف نهادهای مختلف مجری، مشکلات پاسخگویی و سلسله مراتبی)، ۳- موانع مدیریتی ساختاری: انحرافات ناشی از تعاملات غیرعلمی (عدم ثبات مدیریتی، تغییر جهت مقررات تدوین شده مربوطه در مرحله اجرا)، عدم به کارگیری روشهای صحیح اجرای دانش پژوهی آموزشی (برنامه های اجرایی نامناسب، شیوه های غلط اجرایی)، ۴- موانع ابزاری: انتخاب ابزار نامناسب برای اجرای دانش پژوهی آموزشی (بکارگیری ابزارهای نامناسب و عدم تناسب ابزار و هدف)، فقدان نظام انگیزشی و تشویقی کارآمد (نبود برنامه ای تشویقی مناسب)، ابزارهای بازدارنده ناکارآمد، ضعف الگوبرداری (نبود مدل‌های مناسب)، ۵- موانع مربوط به تدوین: نگاه تک بعدی به مسائل آموزش عالی، ابهام در تدوین قوانین مربوطه (روشن نبودن اهداف و عدم درک آنها، تضاد و تناقض اولویتها، هدفگذاری مبهم و غیر واقعی)، تدوین آرمان گرایانه قوانین و برنامه های آموزش عالی بدون توجه به واقعیت و وضعیت موجود

۹. بتواند در تمامی مراحل طراحی، اجرا و انتشار نتایج حاصل از پروژه دانش پژوهی به ملاحظات اخلاقی پایبند باشد.

۱۰. بتواند نتایج پروژه دانش پژوهی آموزشی را در مجلات منتشر کند و در مجامع علمی ارائه دهد.

۱۱. بتواند فرایند طراحی، اجرا و ارزشیابی پروژه دانش پژوهی آموزشی را مورد ارزیابی نقادانه قرار دهد.

۱۲. بتواند مهارتهای ضروری غیر تکنیکی (مانند خودارزیابی، بازخوردجویی، خودتنظیمی، کار تیمی و...) را در طراحی، اجرا و ارزشیابی پروژه های دانش پژوهی آموزشی به کارگیرد.

۱۳. بتواند بر عملکرد خود در حوزه دانش پژوهی بازاندیشی کند (۱۹).

چالشهای فراروی دانش پژوهی آموزشی و راهکارهای مدیریت آن:

علی‌رغم این که چندین سال است موضوع دانش پژوهی آموزشی در دانشگاه‌ها مطرح شده است اما به نظر می‌رسد همچنان این موضوع در میان اعضای هیأت علمی غریب است و برای بهینه سازی آن باید از خرد جمعی و تجربیات موفق داخل و خارج کشور استفاده نمود (۲۰). یکی از سوالاتی که ممکن است گاهی مطرح شود آن است که علی‌رغم اهمیت دانش پژوهی آموزشی، چرا دانش پژوهی آموزشی چنان که باید و شاید در بین اساتید دانشگاههای علوم پزشکی توسعه نیافته است؟

- در این خصوص موارد زیر یادآوری می‌شود:

۱- عوامل گوناگون: به نظر می‌رسد عوامل مختلفی در این باره تاثیرگذارند که می‌توان این عوامل را همانطور که برخی از پژوهشگران (۲۱) در خصوص چالشها و موانع اجرای خط مشی های آموزش عالی بیان می‌کنند، به

-وجه مهم دانش پژوهی آموزشی آن است که با انتشار و گسترش فرایند و نتایج فعالیت‌های صورت گرفته، امکان نقد و ارزیابی آن توسط سایرین فراهم گردد و این فرصت فراهم شود که جامعه آموزشی بتواند اقدامات بعدی خود را بر مبنای این نتایج به پیش برد. اگرچه اعضای هیأت علمی ابتدا به عنوان معلم استخدام می‌شوند اما در نقش پژوهشگر ارزیابی می‌گردند و کارکردهای تدریس و یادگیری ممکن است در سایه پژوهش محوری حاکم بر دانشگاه کم رنگ شود. این مسأله سبب شده است تا سیاست‌گذاران آموزشی در پی آن باشند به نحوی فعالیت اساتید را جهت‌دهی کرده و این فعالیت‌ها را در راستای اهداف نظام علم و فناوری کشور قرار دهند. آیین‌نامه‌های ارتقای مرتبه اعضای هیأت علمی یکی از مهم‌ترین ابزارهای تحقق چنین هدفی است. علی‌رغم نقدهایی که بر این آیین‌نامه وارد است به نظر می‌رسد هنوز هم همه اساتید از معیار و نحوه نمره‌دهی آن اطلاع دقیق و کاملی ندارند (۲۰).

-تهدید فرض کردن و تحمیلی انگاشتن آن: شواهد غیررسمی دال بر آن است که برخی اعضای هیأت علمی به دانش پژوهی آموزشی به عنوان تکلیفی تحمیلی بر مجموع وظایف یک استاد می‌نگرند و به جای ایجاد نقش توسعه و بالندگی، آن را تهدید می‌دانند. بررسی‌ها نشان می‌دهد دانشگاه‌ها از رویکردهای مختلفی برای مقابله با این چالش استفاده کرده‌اند؛ برگزاری دوره‌های توجیهی برای اساتید به خصوص اساتید تازه کار و برگزاری دوره‌های آموزشی برای به روز نمودن اساتید جهت تهیه مواد آموزشی و کمک آموزشی نوین و ساده‌سازی فرایند ثبت اجرای دانش پژوهی از جمله این اقدامات است که به نظر می‌رسد از اثرگذاری چندان مطلوبی برخوردار نبوده‌اند (۲۰). باید به یاد داشت که معلمی نیازمند رصد و پایش مداوم فعالیت‌های خود برای افزایش اثربخشی عملکرد می‌باشد و این

کشور، شفاف نبودن ضوابط و مقررات با ثبات بر مرحله تدوین دانش پژوهی آموزشی، مشارکت ندادن مجریان در تدوین مقررات مربوطه، موانع محیطی بالاسری نظام آموزش عالی، ۶- موانع کلان کشوری، ۷- فرهنگ و اجتماع، ۸- نظام آموزشی (۲۱). البته نقش برخی از این عوامل مانند عوامل فرهنگی، پررنگ تر به نظر می‌رسد در این باره به ملاحظات زیر اشاره می‌شود.

-فرهنگ تدوین تجربیات موفق و بررسی آن: واقعیت آن است که فرهنگ تدوین و مستند نمودن تجربیات در کشور ما جایگاه مناسبی ندارد و این نیازمند فرهنگسازی و تلاش بسیار است.

-بیگانه بودن اساتید با آن: آموزش دانشجویان به عهده اعضای هیئت علمی دانشگاه‌هاست و این در حالی است که در بسیاری از موارد مشاهده می‌شود از فارغ التحصیلان رشته‌های مختلف به عنوان عضو هیئت علمی استفاده می‌شود بدون آنکه در ارتباط با مفهوم آموزش و شرایط و لوازم آن آموزش کافی دیده باشند (۴). در خصوص دانش پژوهی آموزشی نیز واقعیت اینکه بسیاری از افراد هنوز به خوبی با آن آشنا نشده‌اند و این به این معنا نیست که آنها اینکار را انجام نمی‌دهند بلکه مطمئناً همه اساتید در دوران تدریس خود به صورت خودجوش تاحدی به این فعالیت (حداقل بعضی از گام‌های آن) پرداخته‌اند اما هم اکنون برای برخی افراد ممکن است مستند کردن آن فعالیت‌ها یا در قالب گامهای مشخص تدوین نمودن آن‌ها سخت به نظر آید. توانمندسازی آنان در زمینه تدریس، دانش پژوهی و... سبب می‌شود در این راستا گام بردارند و رسالت‌ها و اهداف وسیع دانشگاهها نیز تحقق یابد (۴). این امر را می‌توان با بهره‌گیری از مشاوران و کارشناسان زبده آموزشی در کنار اساتید به خصوص اساتید با تجربه تسهیل نمود.

پژوهشگاه زیننده دانشگاههای ما باشد. آغازگاه چنین کاری ذهن خودمان است پس باید پژوهش را از آموزش جدا نپندار، برای آنکه بیاموزیم، پژوهش کنیم و برای اینکه پژوهش کنیم، بیاموزیم. همچنان که از دانشجویانمان خواسته می شود با پژوهش بیاموزند، از همکارانمان نیز خواسته شود با پژوهش آموزش را یاری کنند و به دانشجویان در آموختن یاری رسانند. و هرگز بر سر راه آموزش و پژوهش بازدارنده های دیوان سالارانه اضافه نشود. دوره های کارآموزی برگزار شود و به آنهایی که برگزار می شوند پیوست ولی نه تنها برای پیوستن بلکه برای آموختن و کمک به دیگران که بیاموزند (۲۳).

۳- ترجمه آموزش پزشکی: گاهی یکسری اقدامات آموزشی انجام می شود که ممکن از ابتدا در چارچوب علمی انجام نشده باشد اما با مستند کردن مناسب آن و ترجمه آموزش پزشکی و تدوین آن در گامهای دانش پژوهی می توان به ارتقای آن فرایند و نیز اجرای مناسب تر فرایند و نیز بهره گیری از امتیازات آن کمک کرد و با استمرار و رصد مداوم آن، می توان فعالیت دانش پژوهی مناسبی تدوین نمود.

۴- اختلاف نظر در خصوص دانش پژوهی: به نظر می رسد علی رغم وجود شاخصهای به ظاهر عینی و دقیق برای ارزیابی دانش پژوهی، در خصوص شاخصهای دانش پژوهی و اینکه اساساً چه فرایندی دانش پژوهی محسوب می شود، اختلاف نظر وجود دارد (۲۴، ۲۵). این امر خود را در داوری فرایندهای دانش پژوهی و آموزشهایی که افراد (صاحب نظران) مختلف در این خصوص در قالب کارگاههای دانش پژوهی آموزشی ارائه می دهند، نشان می دهد.

۵- استفاده از ظرفیت گروه: مشارکت گروهی فرصت مناسبی را برای انجام بهینه دانش پژوهی فراهم می کند. سعی شود از وجود همکاران علاقه مند و تشکیل گروه

ضرورتی انکارناپذیر است و دست اندرکاران آموزشی به ویژه اعضای هیات علمی دانشگاه به عنوان یک فرد آموزشی موظف به این کار هستند. با این وجود سیستم امتیازاتی را برای جلب مشارکت بیشتر در انجام وظیفه بکار گرفته است تا از نتایج مبتنی بر عملکرد علمی بهره بیشتری ببرند و مشوقها به عنوان فرصت تلقی شود و نه یک تهدید. نتایج پژوهشی نشان داد که اعضای هیات علمی فعالیت های مرتبط با تحقیق، به ویژه انجام و انتشار تحقیقات آموزشی و دانش پژوهی، را دشوار می دانند علی رغم آنکه به آن نگرش مثبتی نسبت دارند و آن را جزء لاینفک حوزه وظایف معلمی به ویژه در حوزه اساتید علوم پزشکی می دانند (۵). به همین دلیل باید به آن ها کمک نمود که دانش پژوهی آموزشی را به عنوان فرصت تلقی نمایند و نه تهدید. جایگاه و اهمیت فعالیتهای دانش پژوهی در نظام آموزشی و پژوهشی دانشگاهها بر همگان واضح بوده و حمایت از این نوع فعالیتهای از رسالتهای اصلی هر نظام آکادمیک می باشد. وجود نظام و سازوکارهای حمایتی و ارزیابی مناسب این فعالیتهای می تواند سبب خلق ارزشهای بدیع و آثار مفیدی در حیطه آموزش شود. ارزیابی مستندات دانش پژوهی آموزشی یکی از موارد آیین نامه ارتقاء مرتبه اعضای هیات علمی دانشگاههای علوم پزشکی کشور است و ضروریست که به نحو مناسبی ارزش گذاری شود تا منعکس کننده واقعیتهای زندگی آکادمیک باشد (۲۲).

- دانش پژوهی یا کاغذبازی: باید مراقب بود تا دانش پژوهی تبدیل به کاغذبازی نشود و هدف از اجرای فرایند دانش پژوهی آموزشی، همواره ارتقای کیفیت فعالیتهای آموزشی مورد نظر باشد. یکی از پژوهشگران در این زمینه می نویسد اگر دانش پژوهی در دانشگاههای ما هنوز ریشه نداورده است، باید هر چه زودتر با استوارسازی بازخورد دانش پژوهانه زمینه را به گونه ای بازسازی نمود که نام

بازخوردگیری از عواملی که بر سرنوشت سازمان تاثیرگذارند)، مشارکت با دیگران (مشخص شدن راههای مشارکت و داد و ستد اطلاعات و اندیشه ها، انگیزش اعضا با تعاون و مشارکت با یکدیگر، میزان مسوولیت پذیری تمامی اعضای سازمان، ایجاد زمینه لازم برای پرورش اندیشه، فکر و توان سازندگی افراد، رویارویی با مشکلات سازمانی به صورت گروهی و یافتن روشهای خلاق برای رفع مشکلات به صورت گروه)، (۲۷). همه این مسائل را می توان از جمله ظرفیتهای و استعدادهای بالقوه دانش پژوهی آموزشی دانست. به عبارت دیگر دانش پژوهی آموزشی با استفاده از ویژگیهای خاص خود از جمله تشویق مجریان و دست اندرکاران فعالیتهای آموزشی به اتخاذ رویکرد انتقادی نسبت به عملکرد خود، اقدام مبتنی بر عمل فکورانه، خود ارزیابی، ارائه و انتشار نتایج فعالیتها، تلاش می نماید که در زمینه ارتقای سیستم آموزشی کمک شایانی نماید.

همانند سایر دانشگاههای دنیا، دانشگاه های علوم پزشکی ایران نیز علی رغم تلاش های گسترده در خصوص دانش پژوهی آموزشی، نتوانسته اند از این فرصت به نحو مطلوب و به صورت کامل استفاده کنند و در نتیجه، آموزش روز به روز در معرض چالش های جدیدی قرار گرفته است. بنابراین اولین و مهم ترین رسالت دانشگاه های علوم پزشکی یعنی نقش آموزش، در برابر رسالت های پژوهشی - درمانی و ارائه خدمات کم رنگ تر جلوه گر شده و مروج این فرهنگ است که پژوهشگران برتر و ممتازان در عرصه درمان، برترین گزینه ها در زمینه های آموزشی نیز هستند (۲۸). این مسئله می تواند معلول عوامل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی و... باشد. اما به نظر می رسد این امر تا حد زیادی از نظام ارزشیابی و ارتقای اعضای هیات علمی تاثیر پذیرد. چنانکه وینتر میگوید اعضای هیات علمی زمانی به کارکرد علمی تدریس و یادگیری توجه

کارآمد در این زمینه کمک گرفته شود. مخصوصا افرادی که در نگارش فرایند آموزش توانمند هستند و یا افرادی که متخصص آموزش پزشکی می باشند. البته شاید مناسب باشد در خصوص سهم هر کدام از افراد و وظایفی که هر کدام برعهده خواهند گرفت و مسوولیت هر کدام نیز همان اول به توافق مناسب و بلکه کتبی رسید تا زمینه افزایش همگرایی بیشتر گروه فراهم شود.

۶- استمرار در انجام یک فرایند مناسب آموزشی در قالب دانش پژوهی آموزشی می تواند کمک کند که به شاخصهای دانش پژوهی بیشتر نزدیک و از امتیازات آن بیشتر برخوردار شد.

-در نهایت بایستی به یاد داشته باشیم که اقدام پژوهی آموزشی یک ضرورت است و نه یک امر حاشیه ای یا سلیقه ای. به همین دلیل هر چند موانعی در این خصوص وجود داشته باشد باید به رفع آن همت گمارده شود.

ضرورت توجه به دانش پژوهی آموزشی

پژوهشگران معتقدند آزادی عمل، انعطاف پذیری، اتخاذ رویکرد انتقادی، ریسک پذیری، دسترسی و اتکا به دانش و فناوری روز از جمله عوامل مهم در بهبود عملکردی و سیستمی، مراکز آموزش عالی است (۲۶). در پژوهشی در خصوص مولفه های بالنده ساز (بالندگی) در نظامهای آموزشی عالی، موارد زیر برشمرده شده است: گشودگی و شفافیت در نظام سازمانی (مانند تشویق و ترغیب اعضا به کسب و افزایش اطلاعات، رشد و شکوفایی از طریق گشودن ارتباطات متقابل میان اعضا، آشکارگویی نتایج کارها به گونه ای شفاف برای کارکنان و جامعه، نبود انحصار در اطلاعات برای اعضای سازمان)، اعتماد به یکدیگر (میزان اعتماد اعضای سازمان به یکدیگر، پشتیبانی اعضای سازمان از هم دیگر)، بازخورد از درون و بیرون (آگاهی از نتایج عملکرد سازمان با هدف خود تصحیحی،

باید به سمت و سوی پیش رود که بتواند این مهارتها و توانمندی ها را در گروههای هدف ایجاد نماید. در مجموع می‌توان گفت دانش پژوهی آموزشی شکل پیشرفته و ارتقا یافته ای از اقدام پژوهی در حوزه آموزش است که می‌تواند با استفاده از قابلیت‌های خود به دست اندرکاران این حوزه در ارتقای آموزش و یادگیری فراگیران (۳۰) کمک شایانی نماید. با این تفاوت که در دانش پژوهی آموزشی ارائه و معرفی اقدام (مداخله) انجام شده و در معرض نقد قرار دادن و در نهایت انتشار نتایج آن برای گسترش دانش در حوزه آموزش مورد تاکید و توجه جدی قرار گرفته است. همچنین نتیجه دانش پژوهی آموزشی باید ارتقای کیفیت فعالیت های مربوطه باشد

بحث و نتیجه گیری

علی رغم اهمیت دانش پژوهی آموزشی، به نظر می‌رسد که این امر چندان در بین اعضای هیات علمی جایگاه واقعی خود را پیدا نکرده است. این امر تا حد زیادی نتیجه غفلت از آموزش به عنوان فلسفه وجودی دانشگاهها و در اولویت چندم قرار گرفتن آن است. شاید توجه به دانش پژوهی آموزشی بتواند خود زمینه ساز توجه به آموزش نیز شود. با این وجود لازم است ابعاد مختلف بهره گیری از دانش پژوهی آموزشی (توسط اعضای هیات علمی و دست اندرکاران آموزشی به ویژه در حوزه آموزش علوم پزشکی) با انجام پژوهشهای دقیق مرتبط با آن مورد بررسی قرار گیرد. همچنین پیشنهاد می‌شود با مطالعات کیفی، تجارب زیسته افراد مشمول دانش پژوهی اعم از اساتید، دانشجویان، مدیران و کارشناسان در خصوص چالشهای موجود بر سر راه دانش پژوهی آموزشی بررسی و راهکارهایی جهت رفع و نهادهای سازی فرهنگ دانش پژوهی آموزشی ارائه شود.

نشان می‌دهند که در نظام ارتقا و تشویقات آن‌ها جایگاهی داشته و از دیدگاه دانشگاه و آموزش عالی ارزشمند تلقی شود (۲۹). البته یکی از دلایل و چالشهای دیگر پیش رو نیز در این زمینه فرهنگسازی و عدم توانایی اجرا و تدوین فرایند مربوطه توسط دست اندرکاران است که با آشنایی آنها و کمک به آنان می‌توان در این خصوص اقدام نمود. با افزایش انگیزه و تشویق اعضای هیات علمی و بالا بردن سطح توانمندی آنها می‌توان زمینه افزایش فعالیت های دانش پژوهی را افزایش داد (۲۲). نتایج مطالعات حاکی از آن است که تاثیرات مثبت بر کیفیت دانش پژوهی غالباً از جنس زیرساختهای علمی و فرهنگی بوده در حالیکه زیرساخت های سیاسی به رغم آنکه تاثیر مثبتی بر توسعه کمی دانش پژوهی نشان داد اما بر معیارهای کیفی دانش پژوهی اثر نسبتاً کاهنده ای داشتند (۲۹).

دانش پژوهی آموزشی با چند گام اساسی در تشخیص مشکل و بیان دقیق مساله، بررسی بهترین شواهد و انتخاب بهترین مداخله برای حل آن، ارزیابی نتایج مداخله، ارائه و معرفی فرایند مربوطه و در معرض نقد قرار دادن آن و در نهایت انتشار نتایج اثربخشی آن پیگیری می‌شود. صاحب نظران در خصوص معیارهای ارزشیابی دانش پژوهی، ابعاد مختلفی را بیان نموده اند از جمله ۶ معیار کیفی دانش پژوهی را شامل هدفمندی و طرح مساله صحیح، پشتوانه علمی، روشمندی، نتایج موثر، خود انتقادی و نشر دانش (۲۹). معیارهای اهداف مشخص، آماده سازی کافی، استفاده از روشهای مناسب، ارائه نتایج مهم، معرفی مؤثر برنامه و برخورد نقادانه که توسط گلاسیک (Glassick) ارائه شده، را می‌توان عصاره ای از کلیه معیارهای معرفی شده در این زمینه دانست (۲۸). انجام مناسب فعالیتهای دانش پژوهی آموزشی، نیازمند تجهیز شدن مجریان این فرایندها به توانمندیها و مهارتهای گوناگونی است. سیاستگذاری ها

تشکر و قدردانی:

بدینوسیله بر خود لازم می دانیم که از جناب آقای دکتر خادم رضائیان که در این مقاله ما را یاری کردند، سپاسگزاری نماییم.

تضاد منافع:

هیچ گونه تضاد منافی وجود نداشت

References

1. Rezaian M, Tavakol M, Nave Ebrahim A. Challenges of Non-Profit, Non Governmental Universities and Higher Education Institutions. *JOURNAL OF MANAGEMENT PLANNING IN EDUCATIONAL SYSTEMS*. 2018;11(2):9-26.
2. Eslami N, Hoseini M, Makarem A, GholamI H. A Survey on The Effect of In-Service Training Courses on The Satisfaction, Educational, and Assessment Skills of the Academic Staff of Mashhad University of Medical Sciences. *Journal of Mashhad Dental School* 2020;44 (1):3 - 13.
3. Teichler U. Teaching Versus Research: An Endangered Balance. *The The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective book series*. 182017. p. 28-11.
4. Karimi F, Hosseini M, Malekpour A, Moezzi M, Hosseini A. Needs assessment of faculty members' educational needs in order to empower them at Shahrekord University of Medical Sciences. *Development Strategies in Medical Education*. 2019;6(1):59-47.
5. SA O. Perceptions and Attitudes of Occupational Therapy Faculty toward the Scholarship of Teaching. Minneapolis, Minnesota,: Capella University; 2009.
6. AFKANEH S, JAFARI P, SHARIFI HP, GHORCHIAN N. Developing an appropriate model for service-oriented universities and higher education institutions. *JOURNAL OF NEW APPROACH IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION*. 2018;9(1):127-52.
7. MEHR MOHAMADI M. ACTION RESEARCH: AN EFFECTIVE APPROACH IN MOVING TOWARD BALANCE IN HUMAN - SOCIAL RESEARCH SYSTEMS. *MODARRES HUMAN SCIENCES*. 2000;4(1):141-8.
8. Fatemeh R, Soodabeh HZ, Shahnaz K, Azizaleh JT. 2012.
9. McNiff J. *You and your action research project*. New Yourk: Routledge; 2016.
10. DOOSTI IRANI M, ABDOLI S, PARVIZI S, FATEMI SN, AMINI M. AN UMBRELLA NAMED ACTION RESEARCH. *IRANIAN JOURNAL OF MEDICAL EDUCATION*. 2012;11(9):1223-30.
11. ATASHZADEH SHOURIDEH F, HASSANI P. ACTION RESEARCH: A WAY TO IMPROVING QUALITY NURSING PRACTICE. *IRANIAN JOURNAL OF NURSING RESEARCH*. 2011;6(21):48-58.
12. Karimi Mounaghi H. new teaching methods in higher education focusing on medical sciences education 1, editor. Mashhad Mashhad University of Medical Sciences Publications; 2015.
13. Norton LS. *Action Research in Teaching and Learning: A practical guide to conducting pedagogical research in universities*: Routledge 2 Park Square ,Milton Park ,Abingdon ,Oxon OX14 4RN -16 Lin S.; 2009.
14. (2017).
15. TOULABI T, SHEIKHIAN A, GALEHDAR N, ANBARI K, MOHAMMADI E, MAJIDIMEHR M. EDUCATIONAL NEEDS OF FACULTY MEMBERS OF LORESTAN UNIVERSITY OF MEDICAL SCIENCES BY DELPHI TECHNIQUE. *JOURNAL OF NURSING EDUCATION*. 2015;4(2):37-28.
16. Koroush FV. *Educational need assessment: models and techniques* Tehran: Aeizh; 2002.
17. Talebzadeh Nobarian M, Fathi Vajargah K. *Specialized Topics in Curriculum Planning*. Tehran: Ayge; 2003.
18. Ganji J, Bagheri-Nesami M, Rezai MS. How to write the process of teaching scholarship? A review article. *Clinical Excellence*. 2017;7(2):24 - 32.
19. Keshmiri f. Faculty Development course based on Project-based Approach: A Strategy for Implementing Educational Scholarship in Universities of Medical Sciences. *Journal of Medical Education and Development*. 2019;14(3):208-197.
20. Araghian Mojarad F, Sanagoo A, Jooybari L. Teaching Scholarship: An Opportunity for Faculty Development or a Threat. *Iranian Journal of Medical Education*. 2015;15(3):628 - 9.
21. Zabetpour Kordi h, AMIN BEIDOKHTI AA, REZAIE AM, SALEHI OMRAN E. Identifying and Prioritizing the Barriers and Challenges of Implementing Higher Education Policies in Iran. *JOURNAL OF SOCIOLOGY OF SOCIAL INSTITUTIONS*. 2019;6(13):203-30.
22. Meamar L, al e. A Study of the Documents of Educational Research Activities of the Faculty

- Members of Kermanshah University of Medical Sciences in. 15th National Conference on Medical Education; 2012.
24. Register SJ, King KM. Promotion and Tenure: Application of Scholarship of Teaching and Learning, and Scholarship of Engagement Criteria to Health Professions Education. *Health Professions Education*. 2018;4(1):39-47.
25. Sobrero P, Jayaratne KS. Scholarship perception of academic department heads: implications for promoting faculty community engagement scholarship. *J High Educ Outreach Engagem*. 2014;18(1):123-51.
26. Hosseini Largani SM, Fathi Vajargah K, Arefi M, Zarafshani K. Conceptualizing Scrap Learning and Strategies for its Reduction in Iranian Higher Education from Expert's Perspectives in Higher Education. *Journal of Measuring and Educational Evaluation Studies*. 2015;5(9): 9 - 33.
27. TAGHIZADEH H, Zeyaei hajipirloo m. Development Roadmap of Educational Processes in Higher Education Systems (Case Study). *JOURNAL OF NEW APPROACH IN EDUCATIONAL ADMINISTRATION*. 2018;9(1):24-1.
28. Dadman M, yamani N, changiz t, Mosavi A. The Performance of Faculty Members about Scholarship of Teaching in Isfahan University of Medical Sciences during 2009-2012 %J Iranian Journal of Medical Education. 2014;14(6):527-38.
29. KARIMIAN Z, ABOLGHASEMI M. Comparison between the Viewpoints of Faculty Members Regarding the Share of Scholarship Functions in Different Disciplines. *JOURNAL OF MEDICAL EDUCATION DEVELOPMENT*. 2018;11(29):76-63.
30. Ashbineh A, al e. Revival of Educational Research in the Faculty of Medicine, Tabriz University of Medical Sciences. *Journal of Shahid Sadoughi Yazdi University of Medical Sciences and Health Services*. 2014:229.